

Eerste werkbezoek nieuwe minister van LNV, Gerda Verburg, naar Amsterdam

De nieuwe minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Gerda Verburg, trok 7 maart voor haar eerste werkbezoek naar Amsterdam. De kersverse minister benadrukte tijdens het bezoek dat zij minister van Voedselkwaliteit, Natuur en Landbouw (zij draaide de verschillende onderdelen in de naam met opzet om) wil zijn voor alle zestien miljoen Nederlanders. 'En hier wonen bijna één miljoen van die zestien miljoen mensen', zei ze. Bovendien wil de minister zo laten zien, dat zij het vooral belangrijk vindt zichtbaar te maken dat stad en land niet zonder elkaar kunnen. Op haar *weblog* schrijft de minister over het werkbezoek: 'een sterke stad kan niet zonder vitaal platteland'. De minister geeft ook aan een steeds beter beeld te krijgen van het enorme belang van het platteland voor die (ruim) 16 miljoen Nederlanders.

De eerste 100 dagen willen de nieuwe bewindslieden benutten om zich goed te oriënteren op de opgaven waar zij voor staan. Het bezoek aan de Groene Metropool Amsterdam werd een ontdekkingstocht van Osdorp, in het westen van Amsterdam, naar de Amstelscheg, een karakteristiek groen landschap dat langs de Amstel als een groene wig de stad intrekt. De minister wisselde beelden uit over stad-land relaties met een tiental uitgenodigde 'tegendenkers', belanghebbenden en betrokkenen met een kritische blik. De gesprekspartners riepen de minister op om het onderwerp stad-land relaties 'grootstedelijk' neer te zetten. LNV draagt volgens Verburg veel bij aan brede maatschappelijke opgaven en aan het welzijn van 16 miljoen Nederlanders. De minister vindt het dan ook belangrijk, zo werd duidelijk, om steeds herkenbaar te maken waar LNV aan bijdraagt.

Er werden verschillende projecten bezocht, zoals een tuinproject midden in de stad, waar een enthousiaste bioloog een bijzondere ecologische natuurtuin in stand houdt. Daarbij zorgt hij ervoor dat mensen die afgekeurd zijn, in aanmerking komen voor een speciaal reïntegratietraject.

Tijdens een boottocht over de Amstel sprak de minister onder andere met initiatiefnemers van een stadslandgoed. Verder was er een gesprek met de initiatiefnemer van Marqt, een nieuwe supermarkt die mikt op mensen met een passie voor eten. De winkel biedt alleen verse producten aan uit de streek zelf. Het bezoek werd afgesloten in een vogelkijkhut die uitkijkt over deels ondergelopen weiland waar duizenden grutto's foerageren (zie foto), met op de achtergrond de skyline van Amsterdam.

Foto: Jeroen Vis

AGENDA VITAAL PLATTELAND

BULLETIN AGENDA VITAAL PLATTELAND
Bulletin Agenda Vitaal Platteland richt zich op betrokkenen bij en geïnteresseerden in de Agenda Vitaal Platteland. Het bevat informatie over relevante ontwikkelingen. Bulletin wil ook een platform zijn voor betrokkenen bij ontwikkelingen op het platteland.

... stad en land dicht bij elkaar ...

PAPIEREN VERSIE BULLETIN AANVRAGEN of DIGITAAL ABONNEREN (GRATIS):
b.geertsma@minlnv.nl
BESTELLEN AGENDA VITAAL PLATTELAND, SAMENVATTING of VERTALING in FRANS, DUIJS, ENGELS,
BESTELLEN MJP 2007-2013 (MJP2),
BESTELLEN MJP2 ENGELSE VERTALING
Infotiek@minlnv.nl

BULLETIN LEZEN OP INTERNET:
http://www9.minlnv.nl/servlet/page?_pageid=796&_dad=portal30&_schema=PORTAL30

CLUSTER AGENDA VITAAL PLATTELAND
Alberthe Papma, beleidscoördinator
070-3784897; a.papma@minlnv.nl
Hans Reijke, communicatieadviseur
070-3784953; j.h.h.reijke@minlnv.nl
Jasper Dalhuisen, kenniscoördinator
070-3784521; j.m.dalhuisen@minlnv.nl
Paul Sinnige, meerjarenprogramma
070-3785787; th.p.sinnige@minlnv.nl
Dick H. van Kollum, speciale projecten

DIRECTIE REGIONALE ZAKEN
Rik Tuller, 06-48131495; r.h.tuller@minlnv.nl
Gert van der Bijl, 06-48135846;
g.van.der.bijl@minlnv.nl
DIRECTIE LANDBOUW
Jacintha Santen, 070-3785683;
j.m.santen@minlnv.nl
DIRECTIE NATUUR
Sander de Bruin, 070-3785403;
s.de.bruin@minlnv.nl

Samenstelling en eindredactie Hans Reijke
Foto's © Hans Reijke (tenzij anders vermeld)
Overnemen artikelen toegestaan met bronvermelding; overnemen foto's **niet** toegestaan.

Veerman geeft startsein voor nieuwe kilometers boerenlandpad in de Biesbosch – Minette Kits Nieuwenkamp

Het boerenland in Nederland is slecht ontsloten. Vaak is het alleen vanaf enkele doorgaande wegen te zien; de boer is als eigenaar/gebruiker de enige die erop mag. De behoefte aan ommetjes en langere wandelingen in het buitengebied is daarentegen groot en groeiend; onverharde paden zijn favoriet. Gelukkig zijn er boeren die daarop willen inspelen. Op verschillende plaatsen zijn inmiddels initiatieven ontstaan om het boerenland te ontsluiten voor wandelaars. Op 8 februari gaf (toen nog) minister Veerman het startsein voor 12 km boerenlandpad. Hij was hiervoor in Hank waar hij een kaart van wandelroute het Oostwaardpad onthulde.

In de komende 7 jaar moet er 1000 km boerenlandpad bijkomen; het ministerie van LNV stelt daar subsidie voor beschikbaar. Een strekkende meter boerenlandpad levert de boer tenminste 45 eurocent per jaar op. Dit bedrag kan door provincies en andere partijen worden opgehoogd. Veerman was in Hank om de achterliggende gedachte van het plan (nog eens) onder de aandacht te brengen: boerenlandpaden brengen boer en burger letterlijk dicht bij elkaar. Veerman is positief gestemd ten aanzien van de ontwikkeling van boerenlandpaden. Volgens hem begrijpen boeren heel goed dat de landbouw draagvlak nodig heeft.

CDA-gedeputeerde Paul Rupp stond stil bij de varkenspest die bijna op de kop af 10 jaar geleden ons land trof. Dat was de aanleiding om niet alleen indringend stil te staan bij de toekomstmogelijkheden van de agrarische sector, maar zeker ook bij die van natuur en recreatie. Hij memoreerde dat er alleen al in de provincie Noord-Brabant op dit moment 1500 projecten lopen die de vitaliteit van het platteland moeten vergroten. Rupp zei zijn medewerking toe voor het financieel mogelijk maken van het openstellen van boerenland ook op de lange termijn.

Minister Veerman opent nieuw boerenlandpad in Hank (Biesbosch) Foto: J.Vis

Voorzitter Arie de Jong van het Wandelplatform prees het initiatief voor de boerenlandpaden. Immers, er zijn nog maar zo weinig onverharde wandelmogelijkheden in ons land. Hij wees daarom nog eens op de gunstige situatie ten aanzien van het wandelen in het Verenigd Koninkrijk. Al eeuwenlang bestaat daar het 'right-of-way' dat iedereen in staat stelt om dwars door weilanden en over akkers te wandelen. Boer en burger varen daar wel bij; de afstand tussen beide is er van oudsher veel kleiner.

Meer info over de regeling: zie www.boerenlandpad.nl.

Vertaling Meerjarenprogramma Vitaal Platteland gereed

Het Meerjarenprogramma Vitaal Platteland (MJP2) 2007-2013 is in het Engels vertaald. U kunt het aanvragen bij de infotiek van het ministerie van LNV: infotiek@minlnv.nl of bij de coördinator van het MJP2, Paul Sinnige, directie Platteland: th.p.sinnige@minlnv.nl

Buitenplaats voor stad en land: nieuwe ondertitel Kasteel Groeneveld

Sinds 1 januari 2007 luidt de ondertitel van kasteel Groeneveld: 'Buitenplaats voor stad en land'. Dit past beter bij de opgave aan Groeneveld om zich te ontwikkelen tot plek waar mensen met verschillende achtergronden elkaar ontmoeten en in gesprek gaan over de toekomst van ons landschap. Niet alleen verwijst de ondertitel naar de buitenplaats die Groeneveld letterlijk is, ook wordt hiermee recht gedaan aan de symbolische positie van het kasteel als buitenpost van het ministerie van LNV: een locatie waar beleid en samenleving elkaar ontmoeten en die uitnodigt tot vrijdenken.

Kasteel Groeneveld wil met aansprekende tentoonstellingen en activiteiten mensen betrekken bij het Nederlandse landschap en het belang van platteland voor stad en stedeling. Groeneveld wil de dilemma's rond de ontwikkelingen in het landschap en de gevolgen voor stad en land, aan de orde stellen en daarmee een positie innemen op het scharnierpunt tussen beleid en samenleving.

In de afgelopen jaren is de rol van de rijksoverheid ingrijpend aan het veranderen. Niet langer lost het Rijk alles op en is zij overal voor aanspreekbaar. Het gaat er nu veel meer om verbinding en samenwerking te realiseren tussen verschillende maatschappelijke partners. Met deze ontwikkelingen is de dialoog met de samenleving van groot belang voor het ministerie van LNV. Enerzijds om het bestaande beleid uit te leggen, anderzijds om dilemma's te bespreken en te agenderen, zodat ze kunnen leiden tot nieuw beleid. Kasteel Groeneveld kan, gebruikmakend van zijn unieke positie daarin, een uitgesproken rol spelen als ontmoetingsplek tussen samenleving en beleid. Hierin past de opgave om zich te ontwikkelen tot een dynamische buitenplaats van het ministerie op de grens van beleid en samenleving. Kasteel Groeneveld wil mensen zodanig raken dat zij zich verantwoordelijk voelen voor en betrokken zijn bij het landschap. Om dit te bereiken worden er projecten gerealiseerd op het gebied van landschap en platteland voor beleid, publiek en onderwijs. Zie: www.kasteelgroeneveld.nl

Tentoonstelling Vitaal Platteland

De tentoonstelling Vitaal Platteland is een initiatief van de directie Platteland van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en museum Naturalis in Leiden. Vanaf 26 juni tot september 2006 was de tentoonstelling Vitaal Platteland in Naturalis te zien. Daarna vergezelde de tentoonstelling minister Veerman tijdens zijn Tour de la Campagne op het platteland van Nederland. Vanaf januari tot medio maart staat de tentoonstelling in het ministerie van LNV. Daarna zal Ecomare op Texel de tentoonstelling tot oktober onderdak bieden. De (mogelijk dan geactualiseerde) tentoonstelling staat volgend jaar op de Keukenhof.

Vitaal Platteland is een interactieve tentoonstelling die gaat over de veelzijdigheid van het Nederlandse platteland. U kunt uw kennis testen met het spel 'Wat is het? Waar is het?' en uw visie op de toekomst van ons platteland met die van andere bezoekers vergelijken. U kunt nieuwe recepten met oude regionale rassen en gewassen downloaden of uw eigen favoriete streekgerecht mailen naar recept@naturalis.nl. Naturalis zet de smakelijkste inzendingen op de website.

info: www.naturalis.nl. Klik op tentoonstelling en dan op Vitaal Platteland.

Inspirerend Congres 'Leren van een Veranderend Land'

Gerard Keurentjes, programmamanager Platteland in ontwikkeling

Ruim tweehonderd deelnemers waren 7 februari van de partij op het congres 'Leren van een Veranderend Land', georganiseerd door de directies Regionale Zaken en Platteland van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in samenwerking met het ministerie van VROM en de 5 reconstructieprovincies. In een sfeervol ingerichte voormalige mengvoederfabriek in Maarssen bespraken ambtenaren, plattelandsondernemers, burgers en maatschappelijke organisaties de ervaringen met gebiedsgericht werken.

Aanleiding voor dit congres is de evaluatie van de reconstructie zandgebieden die binnenkort afgerond wordt en aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden. Hierin zijn waardevolle bevindingen en aanbevelingen gedaan, die van toepassing zijn op gebiedsgericht werken ten algemene. Doel van het congres was om de deelnemers te laten leren van elkaars successen en mislukkingen om daardoor gebiedsgericht beleid naar de toekomst te versterken. Het verhaal achter zo'n kleine twintig projecten uit heel Nederland werd door direct betrokkenen verteld. Op de druk bezochte Leermarkt konden deelnemers hun eigen programma samenvoegen. De weblog www.lerenvaneenveranderendland.nl werd veelvuldig gebruikt, om de lessen van de sessies vast te leggen. Aan het eind van de dag trokken wethouder Van der Vinne (Tubbergen), gedeputeerde Lokker (Utrecht) en DG Oostra (LNV) hun eigen lessen (zie foto). 'Loslaten' van verantwoordelijkheden door overheden betekent niet 'alleen laten'. Voor overheden is een bottom-up aanpak nog te vaak een excuus om er zelf niet aan bij te dragen. En tenslotte: iedereen die werkt aan de vernieuwing van het Nederlandse platteland heeft daar persoonlijke moed voor nodig- en dat geldt ook voor bestuurders. Deze en andere lessen van deze dag worden meegenomen naar een bestuurlijke mini-conferentie met o.a. de nieuwe gedeputeerden en bewindslieden (LNV en VROM) later dit jaar.

foto's: Gerard Keurentjes

Hoe met de koe

De koe en ik - Eric Gerritsen

Ik ben zoon van een melkveehouder en heb dus iets met koeien. Blade-rend in de fotoboeken van mijn ouders vind ik een foto waarop ik als klein jongetje angstig tussen de dampende roodbonte koeien in de oude potstal sta. Wanneer de winter er weer op zat gingen de deuren open en was het voor de koeien dringen geblazen om als eerste en onwennig de wei in te stuiteren. Ik hielp mijn vader in de stal en op het land. Als het moest kwam ik in het holst van de nacht zelfs mijn bed uit om een koe te helpen kalven. Ik moet er nu niet meer aan denken...

Als Wagenings student zag ik de koe in de jaren 80 vooral als productiemiddel dat de Europese monden moest helpen voeden. Ik leerde dat er ook zwartbont vee bestond in een strak veenweide landschap; ik zag ze grazen als ik met de trein op weg was naar de tweejaarlijkse Landbouw RAI om daar de nieuwste melkrobot en tractoren te bewonderen. Het tij veranderde: er bleken toch grenzen te zitten aan de groei. Het beleid boog langzaam bij (melkquotering, mest) Als beginnend ambtenaar van LNV kreeg ik te maken met de omslag van een departement voor boerenbelangen naar een ministerie van algemeen bestuur. Ik maakte me druk om kwaliteitsystemen, nieuwe sturingsmodellen om de landbouw milieuproblematiek te lijf te gaan, planning & control cycli, wereldhandelsakkoorden en Brusselse fondsen. De koe raakte zoek, behalve wanneer ik in het weekend mijn ouders opzoekt.

In mijn huidige baan is ze weer helemaal terug: de koe als mobiel landschapselement. Enquêtes laten zien dat er maatschappelijke zorg bestaat om onze agrarische cultuur. Tegelijk gaan landbouw en platteland mee in de vaart der volkeren. En wanneer ik met mijn broer tussen de voerhekken in zijn ligboxenstal praat over schaalvergroting, 'koe in de wei' en zorgboeren, klimt mijn dochtertje angstig op mijn arm...

Tour de la Campagne-streekproductenmenu's van topkok Pierre Wind

In het boekje over de Tour de la Campagne 2006 (zie pagina 5) staan streekmenu's van topkok Pierre Wind. Topkok Wind was ook al aanwezig tijdens de opening van de tentoonstelling Vitaal Platteland in Naturalis op 31 maart vorig jaar, waar hij op geheel eigen hyperactieve doch goedvolle wijze een lans brak voor (het nuttigen van) streekproducten.

De streekproducten werden tijdens de regiobezoeken van minister Veerman door de aldaar aanwezige gedeputeerden als ware standwerkers gepresenteerd. In het boekje staan ze allemaal op de foto, trots op de producten die ze uit hun provincie hebben meegenomen. Pierre Wind heeft 4 menu's samengesteld, alle bestaande uit een voor-, hoofd- en nagerecht. U kunt honingjeneverappel bekleed met trekdrop in Flevosap als nagerecht uit het westen gaan maken. Of Zeeuwse bluf met babblaars en rood fruit, een zuidelijk nagerecht. Wat te denken van hertenbiefstuk gegratineerd met Zwolse mosterd en rietsuiker, geserveerd met gebakken uien, gekookte aardappeltjes en gebakken pruimen, een hoofdgerecht uit het oosten. Of als voorgerecht uit het noorden dobbelsteentjes van Fries roggebrood, stroopvet en pittige kaas met Groninger Pracht. De foto's van Mieke van Engelen alleen al doen je watertanden.

Bestellen boekje: Infotiek ministerie van LNV, telefoon 070 – 3784062, e-mail infotiek@minlnv.nl

---

Gemeente Midden-Delfland ontwikkelt "Toekomstvisie Vitale Dorpen"

De gemeente Midden-Delfland is de belangrijkste groene long in de sterk verstedelijkte zuidwestelijke Randstad. Het grotendeels nog open gebied ligt ingeklemd tussen Den Haag, Rotterdam en het Westland en vormt een groene oase in een omgeving die dagelijks wordt bedreigd door oprukkende bebouwing en infrastructuur. Het landschap in dit deel van de Randstad is de afgelopen decennia ingrijpend veranderd, en in landschappelijk opzicht niet in positieve zin. De gemeente heeft dan ook twee belangrijke kernopgaven, namelijk het openhouden en versterken van Midden-Delfland en het versterken en behouden van de vitale dorpen en buurtschappen die samen Midden-Delfland vormen. Voor de eerste kernopgave is de gebiedsvisie Midden-Delfland® 2025 ontwikkeld. (We schreven hierover uitgebreid in de bulletins 15 en 18.)

Om te komen tot een gewenst toekomstbeeld van Midden-Delfland, is de gemeente nu gestart met het ontwikkelen van de 'Toekomstvisie Vitale Dorpen'. Deze moet voor eind 2007 af zijn. De visie wordt opgesteld in samenwerking met het gerenommeerde onderzoeks- en adviesbureau Pantopicon uit Antwerpen. De gemeente wil nadrukkelijk de kennis en de wensen van de inwoners van Midden-Delfland bij het opstellen van de visie betrekken. De identiteit en waarden van de afzonderlijke dorpen Maasland, Schipluiden en Den Hoorn en de buurtschappen 't Woudt en De Zweth ontwikkelen of versterken, het op peil houden en versterken van het bestaande voorzieningenniveau, en nieuwe kansen creëren voor huidige en toekomstige bewoners, dat is in korte bewoordingen het doel van de 'Toekomstvisie Vitale Dorpen'. Zodat ook over 30 jaar Midden-Delfland een prettige gemeente blijft om te wonen, werken en recreëren.

Wethouder Tineke van Nimwegen, bestuurlijk trekker van het project, wil met name ook de jeugd bij het opstellen van de visie betrekken. Immers, de jongeren van vandaag zijn de volwassenen van morgen en het is belangrijk dat zij actief meedenken over hun toekomstige leefomgeving. Vanzelfsprekend is ook voor de gemeenteraad een actieve rol weggelegd bij het ontwikkelen van de visie. De stand van zaken is dat er nu een plan van aanpak wordt voorbereid dat rond de lente van 2007 aan de gemeenteraad van Midden-Delfland wordt gepresenteerd. Het is de bedoeling het proces daarna te starten en daar zo veel mogelijk inwoners van Midden-Delfland bij te betrekken.

HR

Lelijk landschap

Ze hebben het eindelijk ook door, die vastgoedondernemers. Gewone burgers, met beide benen op de grond, zien dagelijks hoe de Randstad is veranderd in een steeds onaantrekkelijker wordende opeenstapeling van steen, beton, asfalt. Nederland wordt al decennia lang steeds lelijker. En wat ontdekken de vastgoedondernemers anno 2007: *DAT NEDERLAND STEEDS LELIJKER WORDT*. Ze moesten daarvoor wel de lucht in, want een weidse blik heb je midden in de Randstad nergens meer. Op 300 meter hoogte konden ze zien dat het Westland, Den Haag, Delft, Leiden e.o. er uitziet als een 'planologische nachtmerrie', zoals een landelijk ochtenblad schreef.

Als inwoner van het Westland weet ik waarover ze het hebben. Je hoeft daarvoor helemaal de lucht niet in. Ga vooral eens op de fiets, langs die neerslachtig makende aaneenrijging van autoshowrooms, bedrijventerreinen, caravan-stallingen, druivenkassen, expeditiebedrijven, fabriekjes, glas, glas, glas, hijskranen, infrastructuur, janboel, kassen, lintbebouwing, muurtjes (en andere erfgrandscheidingen), nieuwbouwwijken, onduidelijke overhoekjes, parkeerterreinen, rommelzones, stinkslootjes, tuincentra, uitbreiding van bedrijven, veilingterreinen, wateropslagbassins, x-tra grote kassen, (oud) ijzer en zigzagweggetjes (die meestal doodlopen). *Get your kicks on route 66*, want langs de N223 gaat dat niet lukken.

De ontwikkelaars slaan 'uit pure betrokkenheid' de handen ineen (om te redden wat nog te redden is...). 'Beetje laat' lijkt mij een goede variant op een bekende uitspraak van Maxima over WA. Nu nog mopperen over de laatste stukjes groen in het genoemde gebied die 'ook zo nodig moeten worden volgebouwd'? Hou maar op, die zijn er al niet eens meer. De ontwikkelaars willen zelf met plannen komen, ze vinden dat de overheid het niet goed doet. Ben benieuwd, het lijkt me de put dempen na eerst het kalf te (helpen) verdrinken.

Dick H. van Kollum

Voorzieningen op het platteland opnieuw gedaald

Het aantal winkels en andere voorzieningen voor consumenten, zoals banken, is opnieuw fors gedaald. Het aantal bankfilialen verminderde met 38 procent het meest van alle voorzieningen. Dat staat in het CBS-rapport Bevolkingstrends. Opmerkelijk genoeg was de daling in de afgelopen jaren in de steden groter dan op het platteland.

Ook het aantal levensmiddelenwinkels daalde, vooral op het platteland. Tussen 2001 en 2005 liep het aanbod met 18 procent terug, in Zuid-Holland en Utrecht zelfs met 20 procent. Wat het aantal voorzieningen betreft, moeten de mensen op het platteland het met minder doen. Het gemiddelde in Nederland ligt 5 procent boven dat in plattelandsgemeenten. De stedelingen beschikken zelfs over 7 procent meer voorzieningen.

In de dienstverlening (onder meer kappers, videotheken) kregen de plattelanders er met 11 procent meer vestigingen bij dan de gemiddelde Nederlander. Het aantal horecagelegenheden werd minder, zowel op het platteland (7 procent) als gemiddeld (10 procent). Qua cultuur is het behelpen op het platteland, het aanbod daalde sterker dan het landelijk gemiddelde. Het aantal sportvoorzieningen bleef gelijk.

Avond valt op het platteland: voorzieningen opnieuw gedaald...

Een TIEN voor plattelandstoerisme

In opdracht van het ministerie van LNV heeft de Stichting Recreatie KIC de brochure *Een Tien voor plattelandstoerisme* gemaakt. In dit boekje wordt beschreven hoe 10 gemeenten het plattelandstoerisme actief stimuleren. Het gaat dan vooral om samenwerking tussen gemeenten onderling en tussen gemeenten, diverse organisaties en ondernemers in een streek. Om het gezamenlijk ontwikkelen van een toekomstvisie, of om een gezamenlijke marketing- en promotiestrategie, of om bijvoorbeeld vanuit één gemeentelijk loket (startende) plattelandsondernemers op weg te helpen. Het boekje gaat naar alle gemeenten en provincies. Er staan 10 voorbeelden in het boekje waar de overheden (vooral gemeenten) hun voordeel mee kunnen doen. Minister Veerman van LNV schrijft in zijn voorwoord dat dit alles gebeurt onder het motto: 'laat u inspireren door uw collega-gemeenten'. Leren van elkaar en gebruik maken van elkaars ervaringen. Dat alles in het belang van behoud en ontwikkeling van een vitaal platteland met al zijn natuur, landschap en cultuurhistorische waarden en zijn veelzijdige agrarische bedrijvigheid.

Het boekje kan worden aangevraagd bij de Stichting Recreatie KIC, tel. 070 – 4275454. E-mail: secretariaat@kicrecreatie.agro.nl

Met boekje 'Tour de la Campagne 2006' op reis op het platteland van Nederland

In het recent verschenen boekje *Tour de la Campagne 2006* neemt (dan nog) minister Cees Veerman van het ministerie van LNV de lezer mee op reis op het Nederlandse platteland. Hij laat zo de lezer kennis maken met de vele initiatieven die er zijn om het landelijk gebied van Nederland mooi en vitaal te houden. Het boekje is het verslag van de *Tour de la Campagne* die Veerman in 2006 op uitnodiging van de gezamenlijke provincies maakte. Dit alles in het kader van de eerder uitgebrachte Agenda voor een Vitaal Platteland. Hierin schetste Veerman de mogelijkheden voor een verdere, duurzame ontwikkeling van het platteland. Met de *Tour de la Campagne* werd zichtbaar wat de dilemma's zijn en waar de kansen liggen. Te voet, per fiets, huifkar en boot trok Veerman, samen met provinciale gedeputeerden, door Nederland en sprak daar met vele betrokkenen bij het platteland: boeren, bestuurders, ondernemers, burgers. Veerman legde tijdens de tour zijn oor te luisteren bij zoveel mogelijk belanghebbenden op het platteland. Dit alles nadrukkelijk onder het motto '*Samen werken*' dat ook voor het bij de Agenda behorende Meerjarenprogramma Vitaal Platteland (2007-2013) van kracht is. Hij nam hiermee al vast een voorschot op het motto van het nieuwe kabinet.

De Tour begon eigenlijk al op 31 maart 2006 in het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis in Leiden. Hier werd de reizende tentoonstelling Vitaal Platteland geopend; deze tentoonstelling is gemaakt door het ministerie van LNV samen met Naturalis. De tentoonstelling belicht op een interactieve manier de veelzijdigheid van en de enorme veranderingen op het platteland.

De bezoeken aan de vier landsdelen, vonden plaats in de tweede helft van 2006. Ze werden rechtstreeks uitgezonden via internet.

- Samenvatting van de bezoeken: www.gebiedsgerichtbeleid.nl.
- Het boekje is gratis aan te vragen bij de infotiek van het ministerie van LNV: infotiek@minlnv.nl; in het boekje is een dvd opgenomen met de samenvatting van de regiobezoeken.

Minister Veerman opent Gesloten Kas: perspectief voor een dichtgeslbt Westland

Op 2 februari was (toen nog) minister Veerman van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in het Westland. Hij opende in 's-Gravenzande een Gesloten Kas waar 20 bedrijven gebruik van maken.

Er is veel kritiek vanuit de samenleving op de glastuinbouw; het gaat dan om het energiegebruik en de uitstoot van bestrijdingsmiddelen, warmte, CO2 en meststoffen. Bovendien is de laatste jaren steeds meer kritiek op de uitstoot van licht. Daar komt nog bij dat kassen veel schaarse ruimte innemen, omdat ze in de regel maar één laag hoog zijn. Belangrijke initiatieven zijn de Kas van de Toekomst, de Gesloten Kas en de Kas van 2020. Oplossingen voor het enorme ruimtegebruik kunnen gestapelde en drijvende kassen zijn.

In 2002 was op de Floriade al de Kas van de Toekomst te zien, een verzameling van de beste techniek die op dat moment beschikbaar was. De combinatie van technieken was bovendien innovatief.

Enkele tuinders hebben in 2003 een 'Gesloten Kas' ontwikkeld en gebouwd. Hierbij heeft de de tuinder maximale controle over luchtvochtigheid, temperatuur en CO2, waardoor een extra productie van zeker 20% haalbaar bleek. Extra was dat de overvloedige warmte werd opgevangen en opgeslagen in ondergrondse zandlagen (aquifers). De warmte wordt gebruikt op het moment dat daar behoefte aan is en op een vergelijkbare manier wordt in de zomer gekoeld met het opgeslagen water. Opvallend extra voordeel van de gesloten kas: de behoefte aan gewasbeschermingsmiddelen neemt met gemiddeld 80% af. De kas in 's-Gravenzande is een initiatief van Telersvereniging Prominent; er worden tros-tomaten gekweekt. De open dag op de zaterdag na de opening trok maar liefst 5000 bezoekers.

Op dit moment wordt bovendien bekeken of de Gesloten Kas ook energie zal kunnen leveren aan een binnenkort nieuw te bouwen woonwijk in Naaldwijk. Inmiddels denkt de tuinbouw na over de kas voor 2020. Belangrijk hierbij zijn dat de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen minimaal is. Dat zal moeten worden bereikt door enerzijds de behoefte aan energie sterk te verminderen en anderzijds door gebruik te maken van hernieuwbare energiebronnen. De tijdelijke opslag van zonne-energie speelt een belangrijke rol. →

...veel kritiek vanuit de samenleving op de glastuinbouw...

In Europa

Monique Remmers

Het plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 is eind december ter goedkeuring ingediend bij de Europese Commissie. De eerste vragen en opmerkingen komen al binnen en er zullen nog vele volgen, met hopelijk goedkeuring vóór de zomer als resultaat.

Ondertussen kijken we al naar de periode ná 2013. Er komt in Europees verband een discussie over de toekomst van het GLB met het oog op de zogenoemde 'health check' in 2007/08 en de review van de Europese begroting (2009). De verschillende partijen bereiden zich hierop al voor. Eigenlijk is iedereen het erover eens dat het GLB zich verder zal ontwikkelen in de richting van vergoedingen aan boeren voor geleverde maatschappelijke diensten. Maar is dat wel waar behoefte aan is?

Laten we eens kijken naar de lange termijn. Wat zijn de belangrijke trends voor het Europese platteland?

Wat zijn de invloeden van bijvoorbeeld klimaatverandering en demografie? Leidt dit tot een beleidsopgave? En is dat dan een Europese of een nationale beleidsopgave? En tenslotte: welke instrumenten hebben we daarvoor nodig? Ik denk dat deze benadering een goede aanvulling is op hoe er nu met de discussie over het GLB wordt omgegaan. Daar wordt vertrokken vanuit hetgeen er nu is, en wordt onderzocht welke aanpassingen er nodig zijn.

Wanneer we vanuit een gewenst toekomstbeeld van het Europese platteland uitgaan, verwacht ik dat niet alleen het GLB van belang is om dat gewenste platteland te bereiken, maar dat bijvoorbeeld ook sociaal en milieubeleid van belang zullen zijn. Duitsland ziet ook het belang in van zo'n brede benadering en wil dit onder andere tijdens de informele landbouwraad onder zijn voorzitterschap aan de orde stellen, om daarmee een impuls te geven aan plattelandsbeleid en de instrumenten die daarvoor gebruikt worden. Een interessante en boeiende tijd voor mensen die gaan voor het platteland!

→Het grote ruimtegebrek in de vooral in het westen van ons land gelegen kassengebieden dwingt tot dubbel ruimtegebruik. Gedacht wordt aan kassen die worden gebouwd boven de eigen kantoor-, verwerkings- of laadruimte, waardoor gestapelde bouw ontstaat. De provincie Zuid-Holland is bijvoorbeeld al met enkele grote tuinders bezig om een dergelijke gestapelde bouw te realiseren. Ook in Noord-Brabant zijn experimenten aan de gang. Er is daar bijvoorbeeld al een kaasmakerij waarboven een tuinder zijn aardbeien teelt. In de sierteelt kunnen vaak twee teeltlagen boven elkaar bestaan: de meest lichtbehoevende boven – die zorgt tevens voor afscherming van te felle instraling voor de onderste teelt. Dit ruimtegebruik vormt nieuwe uitdagingen voor kassenbouwers en biedt mogelijkheden om het dichtgeglitte Westland ruimte te bieden.

Glastuinbouw wordt ook gecombineerd met grootschalige waterberging (project 'drijvende kassen'). In 2005 werd 's werelds eerste drijvende kas opgeleverd in Naaldwijk. Het gaat dan om een volwaardige kas met verschillende voorzieningen als kasverwarming- en koeling en schermen. De kas is ingericht als expositie- en presentatieruimte. Met de drijvende kas willen de initiatiefnemers bewijzen dat door meervoudig ruimtegebruik drijvende voorzieningen kansen bieden in gebieden met een waterproblematiek als zakkende bodem en veel neerslag. Door het mengen van de functies waterberging en economische activiteit (meervoudig grondgebruik) zijn drijvende kassen in bepaalde gebieden commercieel concurrerend met traditionele kassen.

HR

Friesland vergrijsst en loopt leeg

Jonge gezinnen met kinderen trekken weg uit de Friese plattelandsgemeenten. Volgens de meest recente CBS-cijfers moet Friesland zich opmaken voor krimp. Tot 2025 zal de bevolking nog licht groeien, vooral door de vestiging van buitenlanders, daarna gaat het bevolkingsaantal omlaag. Voor de leefbaarheid in steden en dorpen een slechte ontwikkeling: jonge gezinnen met kinderen spelen daarin een cruciale rol.

Verschiede Friese burgemeesters hebben in hun nieuwjaarstoespraken gezegd zich zorgen te maken over de ontvolking. Burgemeester Van den Berg van Ferwerderadiel vindt dat het nieuwe kabinet mogelijkheden voor werken en wonen beter moet verdelen over het hele land. Burgemeester Reitsma van Wymbritseradiel wil meer (betaalbaar) bouwen voor jonge gezinnen. De burgemeesters vragen zich af of het wel acceptabel is dat Friesland (en ook andere perifere gebieden, bijvoorbeeld Limburg) vergrijsst en leegloopt, terwijl met name in de Randstad enorm wordt geïnvesteerd in wegnetten en bedrijfsterreinen, met alle negatieve gevolgen van dien: fileproblematiek, steeds hoger wordende grondprijzen, verdere verslechtering van lucht- en milieukwaliteit, olopende vraag naar woningen. Wonen en werken moeten beter over het hele land verdeeld worden, vinden de burgemeesters.

HR

...zorgen over ontvolking platteland...

Monitoring en Evaluatiesysteem Vitaal Platteland

Paul Sinnige

Voor centrale opslag en bewerking van gegevens wordt het Monitoring en Evaluatiesysteem van de Agenda Vitaal Platteland (ME-AVP) ontwikkeld. Dit systeem is een uitwerking van het Meerjarenprogramma van de Agenda Vitaal Platteland 2007-2013 (MJP2). Het systeem en de voorbereiding op het beheer (vanaf 2008), wordt onder coördinatie van de directie Platteland uitgewerkt.

In de ME-AVP database worden zowel prestatiegegevens (output), als het maatschappelijk effect (impact of outcome) op een gestructureerde wijze opgeslagen. Het beoogt - voor die Rijksdoelen die in het AVP zijn opgenomen - een eenduidig overzicht te geven van relevante monitorgegevens. Momenteel wordt gewerkt aan de koppeling van de prestatiegegevens die in het kader van het ILG jaarlijks bij het RCT (Rijkscoördinatieteam) binnen zullen komen. Effectindicatoren zijn nu definitief vastgesteld, zodanig dat zij ook in de Begroting kunnen worden opgenomen. De laatste hand wordt gelegd aan meetstrategieën zodat nulmetingen - voornamelijk gebaseerd op bestaande meetgegevens - kunnen worden vastgelegd.

De gegevens kunnen straks worden benut voor rapportages in het kader van het ILG en Begroting, maar ook worden opgeroepen als eenduidig uitgangsmateriaal voor evaluaties door het Rijk of de planbureaus (zoals de Natuurbalans). Het voordeel van de koppeling van prestaties en effecten in één systeem is verder dat eenvoudiger kan worden geanalyseerd of de prestaties nog wel bijdragen aan het gestelde doel. Monitoring zorgt zo ook voor een tijdige signalering van ontwikkelingen en vormt de basis voor gesprek over bestaand beleid en beleid dat in voorbereiding is.

Achter de Agenda

Boerenkaas

De Europese Commissie heeft bepaald dat boerenkaas het certificaat Gegarandeerde Traditionele Specialiteit (GTS) krijgt. Hierdoor kan de naam niet gebruikt worden voor kazen die op een andere dan de traditionele manier zijn gemaakt. In ons land wordt boerenkaas op ca. 400 boerderijen gemaakt van onpasteuriseerde melk, waardoor een rijk aroma wordt verkregen. Kaasfabrieken werken bijna altijd met gepasteuriseerde melk om bederf te voorkomen; dat is bij boerenkaas niet nodig omdat de tijd tussen melken en kaas maken veel korter is.

Buitenlandse boeren mogen nu weliswaar ook boerenkaas maken, maar ze moeten zich houden aan de vastgestelde productiewijze. Omdat Nederlandse kaas veel minder opbrengt is de verwachting dat de concurrentie uit het buitenland hier niet mee aan de haal zal gaan. Overigens is GTS iets anders dan producten die vallen onder het regime van Beschermde Oorsprongs Benaming (BOB). Een voorbeeld hiervan is Noord-Hollandse Edammer of Boeren-Leidse met sleutels.

Secundaire wegen slibben verder dicht

Nederland wordt steeds slechter bereikbaar. Volgens de transporteurs slibben nu ook de secundaire wegen dicht. Dat betekent dat we ons niet alleen op het hoofdwegenennet moeten richten, maar dat er ook secundaire wegen moeten worden verbreed en nieuw aangelegd. Dat vindt althans het Koninklijk Nederlands Vervoer (KNV). En het moet liefst zo snel mogelijk, want de asfalt prijzen stijgen snel. Vorig jaar zelfs met 14%.

De doelstelling van het ministerie van Verkeer en Waterstaat om de filedruk in 2020 met 60% te verminderen gaat met de voortzetting van het huidige beleid absoluut niet lukken. Tijd voor ander beleid dus, vindt het KNV. Naast het verbreden en aanleggen van nieuwe (dus ook secundaire) wegen bepleit het KNV ook de aanleg van meer railverbindingen en busbanen tussen de stedelijke gebieden.

Stervensbegeleiding als nevenactiviteit van de boer

Het Innovatienetwerk – de door het ministerie van LNV gefinancierde denktank – bedenkt grensverleggende vernieuwingen op landbouwgebied. In het rapport *Schonelei* dat afgelopen december verscheen, wordt nagedacht over de toekomst van de Nederlandse landbouw. Die is onzeker; onder druk van internationale concurrentie, milieueisen en het enorme ruimtetekort zal de landbouw mogelijk uit delen van ons land verdwijnen. Het rapport brengt kansen en belemmeringen die dit met zich meebrengt in kaart.

Directeur Ger Vos van het Innovatienetwerk noemt het rapport een denkexercitie. Niettemin wordt over een aantal van die ideeën al met marktpartijen overlegd. Voorbeelden: het project Biopart, dat de Rotterdamse haven moet doen omschakelen naar gebruik van bio-energie en Zeelandbouw, waarbij over algenteelt en viskweek op volle zee wordt gesproken.

Stervensbegeleiding in (zeer) brede zin zou wel eens het nieuwste gat in de markt kunnen zijn. Nederland zou hier internationaal een voortrekkersrol kunnen spelen. Stervensbegeleiding als nevenactiviteit voor de boer lijkt een markt met potentie.

Het ontwikkelen van innovatieve dienstverlening voor de laatste levensfase ziet het Innovatieplatform dan ook als een belangrijk te ontginnen gebied. Gedacht kan worden aan woonarrangementen voor ouderen in voormalige boerderijen of aan nieuwe en persoonlijke vormen van begraven of cremen. Sterfboerderijen waar je 'waardevol' kunt sterven kunnen inspelen op de internationale markt; Nederland kan hier een belangrijke rol spelen, gezien de relatief liberale euthanasiewetgeving. Het feit dat nu al 20-30 procent van de zorguitgaven in Nederland opgaan aan de laatste levensfase, alsmede de oplopende vergrijzing, zijn debet aan de overtuiging bij het Innovatieplatform dat sprake zou kunnen zijn van een groeiemarkt waarvan de grenzen nog lang niet in kaart gebracht zijn.

ISBN 90-5059-313-5

Uitgave van het Innovatieplatform, Postbus 19197, 3501 DD Utrecht

Meer Nederlanders over de grens

Jaarlijks vestigen zich 5000 Nederlanders net over de grens in België of Duitsland. Dit blijkt uit de publicatie *Ruimte in Cijfers* van het Ruimtelijk Planbureau. In totaal wonen er inmiddels 100.000 Nederlanders in de grensstreek van onze buurlanden.

Belangrijkste overwegingen: goedkope grond en belastingvoordeel. Dat laatste vooral na 2001, toen Nederlanders in Duitsland hun hypotheekrenteaftrek mochten behouden. Andere overwegingen: de rustige samenleving en de kwaliteit van de openbare ruimte. Op sommige plaatsen in ons land, in Twente bijvoorbeeld probeert men nu de mensen vast te houden door – vooral rond de grotere steden – woongebieden te creëren die met de buitenlandse kunnen concurreren.

Onnodige verspilling van ruimte

Overheden verspillen open groene ruimte door onnodige bedrijventerreinen aan te leggen. Daarnaast zijn veel bestaande terreinen verpauperd. Dat zeggen Stichting Natuur en Milieu en De Provinciale Milieufederaties in het onlangs verschenen rapport *Zuinig op Ruimte? Een provinciale vergelijking van bedrijventerreinen*. Hieruit blijkt dat van de goede voornemens van de overheden met betrekking tot bedrijventerreinen niets terecht komt. Nieuwe terreinen liggen steeds vaker in het landelijk gebied en bovendien met bedrijvigheid die daar niet hoort. Hierdoor slibt de open ruimte dicht.

Natuur en Milieu en de Provinciale Milieufederaties hebben bedrijventerreinen per provincie vergeleken. Conclusie: geen enkele provincie doet het goed. Zo is 30 procent van de bedrijventerreinen verouderd, met leegstand als gevolg. Ook worden nieuwe bedrijventerreinen tegen voornemens en afspraken in buiten de steden aangelegd, vaak op grote afstand van de bestaande centra. Hierdoor gaat veel open ruimte onnodig verloren.

